

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Навчально-науковий інститут фізичної культури

Кафедра логопедії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту
фізичної культури

_____ Михайло ЛЯННОЙ

(підпис)

«30» серпня 2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Вступ до мовознавства з основами риторики
та культури мовлення спеціального педагога»**

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 016 Спеціальна освіта (016.01 Логопедія)

Освітньо-професійна програма: Спеціальна освіта (Логопедія)

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту фізичної
культури

«30» серпня 2024 р.

Голова

Людмила МОРОЗ, к. п. н., доцент

Суми - 2024

Розробники: Олена ЛАСТОЧКІНА, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри логопедії

Національний університет «Львівська політехніка»
Кафедра логопедії

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри логопедії
Протокол № 1 від «30» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

Анатолій КРАВЧЕНКО, к.п.н., професор

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ОБРАЗОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Університетська бібліотека
Спеціалізація: Логопедія (код спеціальності)
Однією з професійних програм Спеціалізація (Логопедія)
Департамент (Логопедія) галузь: освіта
Міністерство освіти і науки

Директор науково-педагогічного
центру від інституту бізнесу
і управління
«30» серпня 2024 р.
Григор
Михайло МІХАЙЛЮК, к.п.н., доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки	
1-й		1-й	
Семестр			
1-й		1-й	
Лекції			
30год.		6 год.	
Практичні, семінарські			
38год.		6 год.	
Лабораторні			
год.		год.	
Самостійна робота			
80 год.		136 год.	
Консультації:			
2 год.	2 год.		
Вид контролю: залік			
загальна кількість годин – 150 год			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Програма вивчення навчальної дисципліни **ОК-9 – «Вступ до мовознавства з основами риторики та культури мовлення спеціального педагога»** складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки напряму (спеціальності) *016 Спеціальна освіта (016.01. Логопедія.)* перший (бакалаврський) рівень та відноситься до циклу професійної підготовки і належить до обов'язкових дисциплін.

Метою дисципліни «Вступ до мовознавства з основами риторики та культури мовлення спеціального педагога» є мовленнєва та комунікативна підготовка здобувачів до виконання основних професійних функцій у сфері комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей з порушеннями мовлення, узагальнення, розширення і поглиблення знань з теорії мовознавства, ознайомлення з основними поняттями, принципами, нормами культури та техніки користування українською мовою, стилістичним багатством мови, мовленнєвими жанрами, мистецтвом професійного спілкування, з основами сучасної риторики.

Завдання дисципліни:

1. розкрити мовознавчі, комунікативні, лінгводидактичні засади підготовки здобувачів освіти для здійснення професійної діяльності навчання мови дітей з порушеннями мовлення;
2. ознайомити з основами лінгвістичної науки, звуковою та графічною системи сучасної української літературної мови;
3. озброїти філологічними знаннями, що є підґрунтям для корекції мовленнєвого розвитку дітей;
4. сформувати вміння й навички в оволодінні навичок застосування вербальних і невербальних засобів комунікації, логічних, психологічних, літературних прийомів у мові та спілкуванні, мистецтвом слова та культурою мовлення спеціального педагога;
5. прищепити навички коригування порушень мовленнєвого розвитку дітей, що виникли з різних причин;
6. сформувати знання, вміння й навички контролю за навчально-мовленнєвою діяльністю дітей; за організацією та здійсненням навчально-мовленнєвої діяльності спеціальними педагогами;
7. ознайомлення з теоретичними основами красномовства, тенденціями їх розвитку в історичній динаміці, з основами мистецтва колективного публічного спілкування;
8. ознайомлення здобувачів з поняттями культури мовлення, основними компонентами техніки мовлення (фонаційне дихання, дикція, мовленнєвий голос).

Вивчення дисципліни спрямовано на формування у здобувачів програмних компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів дефектології і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК-5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-14. Здатність до роботи із спільнотою – на місцевому, регіональному, національному, європейському і більш широкому глобальному рівнях з метою формування толерантного, гуманного ставлення до осіб з особливими освітніми потребами, розвитку здатності до рефлексії, включаючи спроможність обдумувати як власні, так й інші системи цінностей.

СК-15. Здатність аргументовано відстоювати власні професійні переконання, дотримуватись їх у власній фаховій діяльності.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Для ефективного вивчення навчальної дисципліни важливим є паралельне опанування наступними дисциплінами: «Загальна педагогіка», «Вікова та педагогічна психологія».

3. Результати навчання за дисципліною

РН7. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом.

РН16. Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Студент виявляє творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого вирішення навчальних завдань, переконливо аргументує відповіді, обґрунтовує власні міркування та умозаключення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: поточне теоретичне опитування, реферати, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, інші види індивідуальних та групових завдань тощо.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ МОВОЗНАВСТВА

Тема 1. Предмет мовознавства. Зміст і основні завдання курсу.

Предмет мовознавства, зміст і основні завдання курсу «Вступ до мовознавства з основами риторики та культури мовлення спеціального педагога». Місце мовознавства в системі наук.

Тема 2. Природа, сутність, функції та будова мови.

Природа і сутність мови. Функції мови. Мова і суспільство. Мова і мислення. Мова як знакова система. Мова і мовлення. Структура мови. Загальна характеристика мов світу.

Тема 3. Фонетика як наука про звуки мови, класифікація звуків.

Фонетика як лінгвістична дисципліна. Три аспекти вивчення звуків. Фізичний аспект у характеристиці звуків. Фізіологічний аспект у вивченні звуків. Класифікація звуків української мови. Голосні звуки. Приголосні звуки.

Тема 4. Фонетичне членування мовленнєвого потоку.

Склад. Наголос. Інтонація. Фонетичні процеси. Позиційні зміни звуків. Комбінаторні зміни звуків. Орфоепія. Лінгвістичний (функціональний) аспект у вивченні звуків. Поняття фонем. Диференційні та інтегральні ознаки фонем. Позиції фонем. Варіанти і варіації фонем. Фонологічна система.

Тема 5. Слово і його значення, полісемія.

Слово як одиниця мови, значення слова. Типи слів, межі слова. Сутність синонімів. Сутність антонімів. Омонімія і полісемія.

РОЗДІЛ II. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ

Тема 1. Культура мовлення як педагогічна необхідність. Структура культури мовлення. Зв'язок комунікативних якостей культури мовлення із стилями мови. Культура мовлення спеціального педагога. Мовна норма. Орфоепічні норми. Акцентологічні норми у мовленні оратора. Поняття акцентологічної норми. Види та функції наголосу. Правила наголошування слів.

Тема 2. Культура мовлення і мовленнєві помилки. Найпоширеніші мовленнєві помилки, класифікація. Просторіччя, канцеляризми, діалектизми, жаргонізми, вульгаризми, неологізми, архаїзми. Основні причини

недостатнього рівня культури мовлення, шляхи підвищення культури мовлення.

Тема 3. Комунікативні якості культури мовлення та їх зв'язок із стилями мови. Правильність, точність, змістовність, чистота, багатство, доречність мовлення. Особливі вимоги, які висуваються до мовлення логопеда та вихователя. Особливості професійного мовлення вчителя-логопеда.

РОЗДІЛ III РИТОРИКА

Тема 1. Риторика як наука і навчальна дисципліна. Риторика як наука про красномовство. Завдання риторики. Основні поняття риторики. Педагогічна риторика. Основні види красномовства, їх характеристика.

Тема 2. Історія розвитку ораторського мистецтва. Історичний розвиток риторики. Історія красномовства крізь призму педагогічної риторики: європейський досвід (О. А. Кучерук). Історія педагогічної риторики в Україні (О. А. Кучерук).

Тема 3. Зовнішній вигляд і поведінка оратора. Імідж як елемент ділового успіху. Елементи професійного іміджу для чоловіків і жінок. Правила успішного спілкування для педагога. Основна характеристика людини. творення позитивного іміджу. Аудиторія і оратор. Актуальність вивчення складу аудиторії та самого виступу для аудиторії. Типи ораторів. Риторико-комунікативні ситуації. Самопрезентація, презентація, модератор.

Тема 4. Підготовка до публічного виступу. Психологічна підготовка до виступу. Якості оратора. Впевненість і самовпевненість. Процес підготовки до виступу. Попередня підготовка до публічного виступу: суть, види. Текст виступу. Репетиція виступу. Початок і закінчення виступу. Невербальна поведінка оратора. Жести, міміка оратора. Значення, види, функції пауз у виступі. Використання усної народної творчості у роботі з дітьми з порушеннями мовлення.

Тема 5. Вдосконалення техніки мовлення спеціального педагога. Техніка мовлення спеціального педагога. Голос, дихання, дикція. Розвиток мовленнєвого слуху, шляхи вдосконалення техніки мовлення, робота над голосом, вправи на розслаблення м'язів, прийоми вдосконалення дикції.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Консуль	С.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Консуль	С.р
РОЗДІЛ I ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ МОВОЗНАВСТВА												
Тема 1. Предмет мовознавства. Зміст і основні завдання курсу.	7	2	2			3	10					10
Тема 2. Природа, сутність, функції та будова мови	7	2	2			3	10					10
Тема 3. Фонетика, звуки мови, класифікація звуків	10	4	4			3	14	2	2			10
Тема 4. Фонетичне членування мовленнєвого потоку	7	2	2			3	10					10
Тема 5. Слово і його значення	9	2	2			5	10					10
РОЗДІЛ II КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ												
Тема 1. Культура мовлення як педагогічна необхідність	11	2	2			7	14	2	2			10
Тема 2. Культура мовлення і мовленнєві помилки	10	2	2			6	10					10
Тема 3. Комунікативні якості культури мовлення та їх зв'язок із стилями мови	14	2	4			8	10					10
РОЗДІЛ III РИТОРИКА												
Тема 1. Риторика як наука і навчальна дисципліна	14	2	2		2	8	16	2	2		2	10
Тема 2. Історія розвитку ораторського мистецтва	12	2	2			8	10					10
Тема 3. Зовнішній вигляд і поведінка оратора	14	2	4			8	12					12
Тема 4. Підготовка до публічного виступу	18	4	4			10	12					12
Тема 5. Вдосконалення техніки мовлення вчителя-логопеда	16	2	6			8	12					12
Усього годин	150	30	38		2	80	150	6	6		2	136

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Предмет мовознавства. Зміст і основні завдання курсу.	2	2
2.	Природа, сутність, функції та будова мови.	2	
3.	Фонетика як наука про звуки мови. Класифікація звуків.	4	
4.	Фонетичне членування мовленнєвого потоку.	2	
5.	Слово і його значення.	2	
6.	Культура мовлення як педагогічна необхідність.	2	2
7.	Культура мовлення і мовленнєві помилки.	2	
8.	Комунікативні якості культури мовлення та їх зв'язок із стилями мови.	2	
9.	Риторика як наука і навчальна дисципліна.	2	2
10.	Історія розвитку ораторського мистецтва	2	
11.	Зовнішній вигляд і поведінка оратора.	2	
12.	Підготовка до публічного виступу.	4	
13.	Вдосконалення техніки мовлення вчителя-логопеда.	2	
	Разом	30	6

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Предмет мовознавства. Зміст і основні завдання курсу.	2	2
2.	Природа, сутність, функції та будова мови.	2	
3.	Фонетика як наука про звуки мови. Класифікація звуків.	4	
4.	Фонетичне членування мовленнєвого потоку.	2	
5.	Слово і його значення.	2	
7.	Культура мовлення як педагогічна необхідність.	2	2
8.	Культура мовлення і мовленнєві помилки.	2	
9.	Комунікативні якості культури мовлення та їх зв'язок із стилями мови.	4	
10.	Риторика як наука і навчальна дисципліна.	2	

11.	Історія розвитку ораторського мистецтва	2	2
11.	Зовнішній вигляд і поведінка оратора.	4	
12.	Підготовка до публічного виступу.	4	
13.	Вдосконалення техніки мовлення вчителя-логопеда.	6	
	Разом	38	6

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Предмет мовознавства. Зміст і основні завдання курсу.	3	10
2.	Природа, сутність, функції та будова мови.	3	10
3.	Фонетика як наука про звуки мови. Класифікація звуків.	3	10
4.	Фонетичне членування мовленнєвого потоку.	3	10
5.	Слово і його значення.	5	10
6.	Культура мовлення як педагогічна необхідність.	7	10
7.	Культура мовлення і мовленнєві помилки.	6	10
8.	Комунікативні якості культури мовлення та їх зв'язок із стилями мови.	8	10
9.	Риторика як наука і навчальна дисципліна.	8	10
10.	Історія розвитку ораторського мистецтва	8	10
11.	Зовнішній вигляд і поведінка оратора.	8	12
12.	Підготовка до публічного виступу.	10	12
13.	Вдосконалення техніки мовлення вчителя-логопеда.	8	12
	Разом	80	136

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Абрамович С. Д. Риторика: навч. посібник / С.Д.Абрамович, М.Ю.Чікарьова. – Львів: Світ, 2001. – 240 с.
2. Авраменко В. Культура мовлення учителя як засіб професійно-педагогічної комунікації / В.Авраменко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2010. – № 1. – С 120-125.
3. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства: Короткий нарис : навч. посіб. Київ: Вища школа, 2006. 143 с.
4. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посібник / Н.П.Волкова. – К.: ВЦ “Академія”, 2006. – 256 с.
5. Вандишев В.М. Риторика. Екскурс в історію ученй і понять / В.М.Вандишев. – К.: Кондор, 2003.
6. Габовда А. М. Культура мовлення як складник професійної майстерності педагога / А.М.Габовда, М.В.Лупа // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 70. – Херсон: ХДУ, 2016. – С. 55-58.
7. Дрогомирецький П. П., Пена Л. І. Вступ до мовознавства : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 102 с.
8. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства : підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2006. 334 с.
9. Караман С.О. Сучасна українська літературна мова: навчальний посібник / [Караман С.О., Караман О.В., М.Я. Плющ та ін. : за ред. С.О. Карамана]. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 560 с.
10. Кардаш Л. Проблеми формування культури мовлення майбутніх педагогів / Л. Кардаш // Теоретична і дидактична філологія: збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 17. – С. 50-66.
11. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 368 с.
12. Корнєва Л.М. Риторика: навч.-метод. посібн. / Л.М. Корнєва. – Полтава, 2005.
13. Левицький А. Е., Сингаївська А. В., Славова Л. Л. Вступ до мовознавства: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 104 с.
14. Мацько Л.І. Риторика: навч. посіб / Л.І. Мацько, О.М. Мацько. – К.: Вища шк., 2006. 301 с.
15. Монжалеї Т. К. Вступ до мовознавства : навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2011. 183 с.
16. Ораторське мистецтво: Навчальний посібник для студентів вищ. навч. закл. юрид. спец.2-ге вид. / Н.П. Осипова, В.Д. Воднік, Г.П. Клімова та ін. За ред. професора Н.П. Осипової. - Х.: Одісей, 2006. - 144 с.
17. Палеха Ю.І. Іміджологія: Навчальний посібник / За заг. ред.З.І. Тимошенко. - К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2005. - 324 с.
18. Пінчук Ю. В. Риторика, культура та техніка мовлення вчителя-логопеда / Ю. В. Пінчук. – К.: КНТ, 2007. – 92 с.

19. Пінчук Ю. В. Риторика, культура та техніка мовлення корекційного педагога: Навчально-методичний посібник. К.: Книга-плюс, 2016. 168 с.
20. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі: [навч. посіб.] / О. М. Горошкіна, С. О. Караман, З. П. Бакум та ін.; за ред. О. М. Горошкіної, С. О. Карамана. К.: АКМЕ ГРУП, 2015. 250 с.
21. Тарасова В. В. Основи риторичної культури корекційних педагогів: Навчально-методичний посібник. Харків, 2017. 98 с.
22. Чибісова Н.Г. Риторика / Н.Г. Чибісова, О.І. Тарасова. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
23. Ющук І.П. Вступ до мовознавства : навчальний посібник. Київ: Рута, 2000. 128 с.

Додаткові:

1. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2006. С. 65-111.
2. Бондаренко В. До питання про подвійний наголос в українському слові. Українське мовознавство. 2008. Вип. 38. С. 19-24.
3. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004.
4. Дудик П. Наголошення слів і культура мовлення. Дивослово. 2003. № 4. С. 19-20.
5. Масенко Л. Суржик у системі розмовних форм побутування української мови. Дивослово. 2007. № 12. С. 26-31.
6. Українська мова: Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О.О. (співголови), М. П. Зяблюк [та ін.]. Київ: Укр. енцикл., 2004. 824 с.

Інформаційні ресурси

1. www.litopys.org.ua.
2. www.mova.info.
3. www.novamova.com.ua.
4. www.pereklad.kiev.ua.
5. www.pravopys.net.
6. www.r2u.org.ua.
7. www.rozum.org.ua.
8. <http://yak-my-hovorymo.wikidot.com/>.
9. <http://chak-chy-pravylnomy-hovorymo.wikidot.com/>.
10. <http://kultura-movy.wikidot.com/>.
11. <http://rodovyi-vidminok.wikidot.com/>.
12. <http://www.madslinger.com/mova/pravopys-2007/>.
13. <http://nepravylno-pravylnomy.wikidot.com/>.
14. <http://ros-ukr-idioms.wikidot.com/>.
15. <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/>.